

**ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΟΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Υπεύθυνη τμήματος Ιστορίας: ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΧΡΗΣΤΑΚΗ
Επιμέλεια Διαγωνίσματος: ΜΙΛΤΟΣ ΣΥΡΜΟΣ

ΟΜΑΔΑ Α

A1.

Φεντερασιόν: Η κατάσταση αυτή (η υποτονική ανάπτυξη του εργατικού κινήματος) κράτησε ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων. Η ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στην Ελλάδα, μιας πόλης με σημαντικό –για τα μέτρα της περιοχής– βιομηχανικό υπόβαθρο και με κοσμοπολίτικο χαρακτήρα, αποτέλεσε σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα. Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση της πόλης, η Φεντερασιόν, με πρωτεργάτες σοσιαλιστές από την ανοιχτή σε νέες ιδέες εβραϊκή κοινότητα της πόλης, αποτέλεσε σημαντικό δίαυλο για τη διάδοση σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στη χώρα.

Οργανικός Νόμος (1900): Ένα σοβαρό ζήτημα, που επίσης αντιμετωπίστηκε με επιτυχία από την πρώτη Κυβέρνηση της Κρητικής Πολιτείας, ήταν το καθεστώς της τοπικής Εκκλησίας. Με τον Οργανικό Νόμο του 1900, δόθηκε λύση σε ακανθώδη εκκλησιαστικά ζητήματα, όπως ήταν η σχέση της Εκκλησίας της Κρήτης με το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η εκλογή Μητροπολίτη και Επισκόπων. Το βασικό σχήμα, που ισχύει με μικρές τροποποιήσεις έως σήμερα, είναι ένα καθεστώς ημιαυτόνομης Εκκλησίας, της οποίας ο Προκαθήμενος εκλέγεται από το Οικουμενικό Πατριαρχείο και η Κρητική Πολιτεία εκδίδει το Διάταγμα της αναγνώρισης και εγκατάστασής του.

Φροντιστήριο Τραπεζούντας: Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπτυξη των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

A2.

1. Σ
2. Σ
3. Λ
4. Λ
5. Λ

B1.

Το δυσμενές κλίμα για τους υπόδουλους Έλληνες, που είχε διαμορφωθεί στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, άρχισε σταδιακά να υποχωρεί μετά την παραχώρηση των ειδικών προνομίων, γνωστών στην παγκόσμια ιστορία με τους νομικούς όρους «Χάτι Σερίφ» (1839) και «Χάτι Χουμαγιούν» (1856).

Η θεωρητική ισονομία και η θρησκευτική ελευθερία μαζί με την ανάπτυξη του εμπορίου και της οικονομίας οδήγησαν στη δημογραφική αύξηση του ποντιακού πληθυσμού, στην καλλιέργεια της ελληνικής παιδείας και στην ανάπτυξη της νεοελληνικής συνείδησης.

Ο ποντιακός ελληνισμός εγκατέλειψε τα κρησφύγετά του και κατέβηκε στις παραλιακές περιοχές, όπου έκτισε καινούρια χωριά, εκκλησίες και σχολεία. Σε σύντομο χρονικό διάστημα πήρε ξανά στα χέρια του το εμπόριο ολόκληρου του Εύξεινου Πόντου και της ενδοχώρας, ενώ η Τραπεζούντα ξαναβρήκε τις παλιές της δόξες

B2.

Οι επαναστάτες αιφνιδίασαν τον Ηγεμόνα και κήρυξαν την επανάσταση στις 10 Μαρτίου 1905. Το πρωί της ημέρας εκείνης βρέθηκαν τοιχοκολλημένες στους δρόμους των Χανίων προκηρύξεις, που κήρυτταν την κατάργηση της αρμοστείας, καλούσαν το λαό σε συμπάρασταση, για να πραγματοποιηθεί το όνειρο της ένωσης, και συνιστούσαν στη χωροφυλακή να μην υπακούει στις διαταγές του Πρίγκιπα. Παράλληλα, εκπρόσωποι των επαναστατών διασκορπίστηκαν σε όλη την Κρήτη, για να μεταδώσουν και να προπαγανδίσουν το επαναστατικό μήνυμα. Μέσα σε λίγες ημέρες ολόκληρη η κρητική ύπαιθρος βρισκόταν σε επαναστατικό αναβρασμό. Ψηφίσματα συμπάραστασης έφταναν από παντού, ενώ οι ισχυρότεροι παράγοντες του νησιού, ακόμη και πολιτικοί αντίπαλοι του Βενιζέλου, προσχώρησαν στην επανάσταση. Ο Βενιζέλος, που ήταν ο φυσικός αρχηγός του νέου αυτού επαναστατικού κινήματος, ανέλαβε να ενημερώσει το λαό και τους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων, για τους λόγους και τους σκοπούς της επανάστασης.

Η έκρηξη και η ταχύτατη επέκταση της επανάστασης καταθρόμβησε, όπως ήταν φυσικό, όχι μόνο τον Πρίγκιπα και το περιβάλλον του, αλλά και την ελληνική κυβέρνηση και τις Προστάτιδες Δυνάμεις. Ο Πρίγκιπας προχώρησε στη λήψη σπασμωδικών μέτρων. Με αυστηρή προειδοποίηση έδινε στους επαναστάτες προθεσμία 36 ωρών, να καταθέσουν τα όπλα. Όταν η προθεσμία αυτή παρήλθε, κήρυξε, με τη συγκατάθεση των Μεγάλων Δυνάμεων, το στρατιωτικό νόμο σε όλη την Κρήτη. Η Κρητική Βουλή, που ενεργούσε κατά τις εντολές του αρμοστειακού περιβάλλοντος, αφού δεν υπήρχε αντιπολίτευση ψήφισε το νόμο «Περί ιδρύσεως σώματος δημοφρουρών», οι οποίοι θα στήριζαν την έννομη τάξη. Αυτούς τους αποκαλούσαν οι επαναστάτες «ροπαλοφόρους». Στην Κρήτη υπήρχαν πια δύο κυβερνήσεις, του Αρμοστή στα Χανιά και των επαναστατών στο Θέρισο. Η διάσπαση ήταν πλήρης και η απειλή εμφύλιου πολέμου ήταν πλέον ορατή.

ΟΜΑΔΑ Β

Γ1.

Η Ελλάδα αμέσως μετά την ανεξαρτησία της αποκλείστηκε από τις διεθνείς χρηματαγορές, επειδή ο βασιλιάς Όθωνας αρνήθηκε να πληρώσει τα δάνεια της επανάστασης. Η αλλαγή των ρυθμών ανάπτυξης από τη δεκαετία του 1860 και μετά οδήγησε αναγκαστικά σε νέο δανεισμό.

Ο εξωτερικός δανεισμός διογκώθηκε κατά τη δεκαετία του 1880, και μέσα σε λίγα μόλις χρόνια η χώρα βρέθηκε να οφείλει ποσά πολλαπλάσια του ετήσιου προϋπολογισμού της. Ο Σπύρος Τζόκας στο έργο του «Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός στην Ελλάδα στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, Υπανάπτυξη ή εξαρτημένη ανάπτυξη;», εκδ. Θεμέλιο (δευτερογενής πηγή) αναφέρει πάνω σε όλα αυτά ότι μετά το

1888 αυξήθηκαν σημαντικά οι υποχρεώσεις της Ελλάδα τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό με αποτέλεσμα τη σύναψη περισσότερων δανείων. Στόχος του εξωτερικού δανεισμού ήταν η αντιμετώπιση της οικονομικής δυσπραγίας της χώρας και η ανακούφιση του προϋπολογισμού, στόχος που από ό,τι αποδείχθηκε δεν επετεύχθη. Κύριο πολιτικό πρόσωπο της περιόδου αυτής ήταν ο Τρικούπης, ο οποίος προσπάθησε να συγκαλύψει την αδυναμία της χώρας να αποπληρώσει τα δάνεια λαμβάνοντας νέα δάνεια. Το μεγαλύτερο μέρος των δανείων αυτών χρησίμευσε για την κάλυψη των τρεχόντων ελλειμμάτων των εθνικών προϋπολογισμών, καθώς και των δαπανών των στρατιωτικών κινητοποιήσεων (του 1877-1880 και του 1885-1886) και των εξοπλισμών (26.000.000 δραχμές από τα δάνεια χρησιμοποιήθηκαν για τη ναυπήγηση τριών θωρηκτών το 1889). Επίσης μεγάλα ποσά διατέθηκαν για την αποπληρωμή παλαιότερων δανείων. Μικρό μέρος απέμενε για παραγωγικές επενδύσεις και δημόσια έργα, ποσό όμως απαραίτητο, χωρίς το οποίο τα έργα αυτά δε θα μπορούσαν να ολοκληρωθούν.

Κατά το έτος 1893 η Ελλάδα βρέθηκε σε αδυναμία να εξυπηρετήσει τα τοκοχρεολύσια των εξωτερικών της δανείων και ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του δημόσιου χρέους της. Ο Σπύρος Τζόκας επιβεβαιώνει τα παραπάνω αναφέροντας ότι τον Οκτώβριο του 1893 ο Τρικούπης δήλωσε το περίφημο «δυστυχώς επτωχέυσαμεν» επισημοποιώντας την χρεοκοπία της Ελλάδας. Η πτώχευση επέφερε εμπορική και αγροτική κρίση κυρίως εξαιτίας της περιορισμένης ζήτησης της σταφίδας στο εξωτερικό, που μαζί με την υπερτίμηση του συναλλάγματος επιβάρυναν την οικονομία του κράτους, το τραπεζικό σύστημα, αλλά και τους ιδιώτες. Το 1894 προβλεπόταν δυσόιωνο. Η «πτώχευση», όπως χαρακτηρίστηκε, δεν ήταν ασυνήθιστη επιλογή των φτωχότερων κρατών, στην Ελλάδα όμως της εποχής εκείνης είχε μεγάλο πολιτικό κόστος. Οι διαπραγματεύσεις με τις πιστώτριες χώρες συνεχίστηκαν μέχρι τον ελληνοτουρκικό πόλεμο του 1897. Η ήττα του ελληνικού στρατού και η υποχρέωση της Ελλάδας να καταβάλει υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία έθεσαν το ζήτημα σε νέες βάσεις. Τα οικονομικά του ελληνικού κράτους οδηγήθηκαν σε καθεστώς Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου (ΔΟΕ). Οι Κώστας Κωστής και Σωκράτης Πετμετζάς στο έργο τους «Η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τον 19^ο αιώνα», εκδ. Αλεξάνδρεια (δευτερογενής πηγή) επιβεβαιώνουν όλα τα παραπάνω αναφέροντας ότι ο πόλεμος του 1897 μαζί με την επιβολή του ΔΟΕ στην Ελλάδα καθόρισαν τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις. Ο ΔΟΕ εκτιμούσε ότι η οικονομική κατάρρευση της Ελλάδας απέρρευε από τον υπέρογκο δανεισμό και την νομισματική κυκλοφορία που υπερέβαινε τις ανάγκες της χώρας. Στο ίδιο θέμα αναφέρεται και η Ιστορία των Ελλήνων, τόμος 14, εκδ. Δομή (δευτερογενής πηγή). Σύμφωνα με αυτήν ο ΔΟΕ επιβλήθηκε στην Ελλάδα εξαιτίας της αδυναμίας της να αποπληρώσει τα χρέη της προς τις δανείστριες χώρες. Εκπρόσωποι έξι δυνάμεων (Αγγλία, Γαλλία, Αυστρία, Γερμανία, Ρωσία, Ιταλία) ανέλαβαν τη διαχείριση βασικών κρατικών εσόδων. Επρόκειτο για τα έσοδα των μονοπωλίων αλατιού, φωτιστικού πετρελαίου, σπέρτων, παιγνιόχαρτων, χαρτιού σιγαρέτων, τα έσοδα από την εξόρυξη της σμύριδας της Νάξου, το φόρο καπνού, τα λιμενικά δικαιώματα του Πειραιά, το φόρο χαρτοσήμου κ.λπ. Στην Ιστορία των Ελλήνων επιβεβαιώνεται ότι ο ΔΟΕ ανέλαβε τον έλεγχο των μονοπωλίων, των τελών χαρτοσήμου, τον φόρο καπνού και τους δασμούς από τα εισαγόμενα προϊόντα στο λιμάνι του Πειραιά. Το ύψος αυτών των εσόδων ανερχόταν σε 28.000.000 έως 30.000.000 δραχμές.

Στόχος αυτής της υποχρεωτικής διαχείρισης ήταν η εκπλήρωση των υποχρεώσεων της χώρας προς την Οθωμανική αυτοκρατορία, δηλαδή η καταβολή της πολεμικής αποζημίωσης ύψους 92.000.000 δραχμών και η εξυπηρέτηση των άλλων δανείων. Σύμφωνα με την Ιστορία των Ελλήνων ο ΔΟΕ είχε ως στόχο την μείωση των κρατικών εξόδων και την αύξηση των εσόδων.

Η επιβολή του ΔΟΕ στην Ελλάδα είχε θετικά αποτελέσματα για τα δημόσια οικονομικά, δεδομένου ότι ο ξένος έλεγχος λειτούργησε ως σώμα συμβουλευτικό που οδήγησε την ελληνική οικονομία στη βελτίωση. Το 1910 μάλιστα τα δημόσια οικονομικά μπορούσαν να χαρακτηριστούν υγιή, αφού οι προϋπολογισμοί ήταν ελαφρώς πλεονασματικοί.

Δ1.

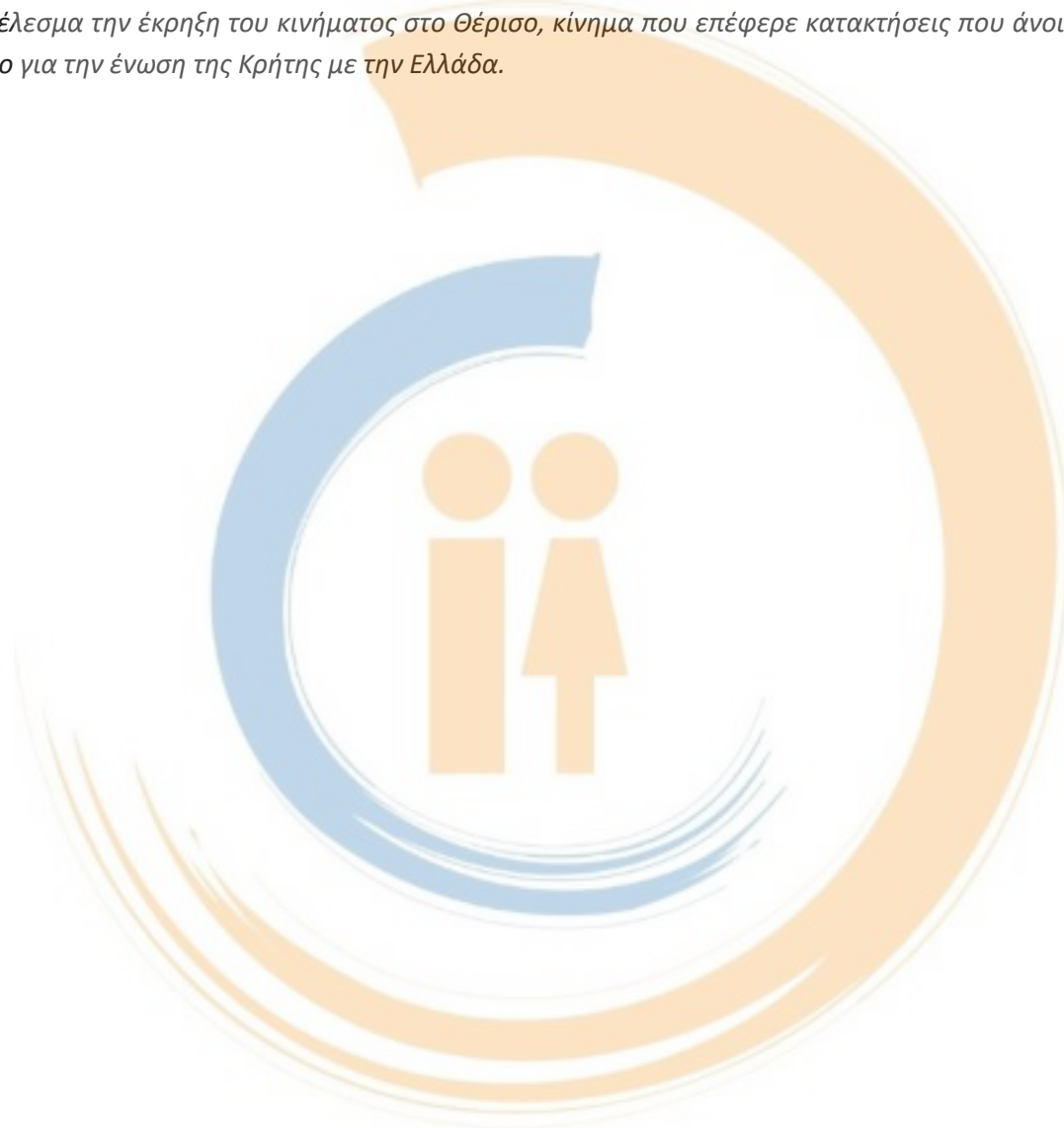
Το πρώτο Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας συντάχθηκε κατά το πρότυπο του ισχύοντος τότε ελληνικού συντάγματος. Η Κρητική Πολιτεία απέδωσε γρήγορα έργο, δεν άργησαν όμως να φανούν τα πρώτα νέφη σε ό,τι αφορά την προώθηση της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα.

Το θετικό και αισιόδοξο κλίμα των δύο πρώτων ετών της λειτουργίας του νέου καθεστώτος άρχισαν να σκιάζουν απειλητικά σύννεφα, τα οποία επρόκειτο να δημιουργήσουν λίγο αργότερα σοβαρή εσωτερική κρίση. Το Σύνταγμα της Κρητικής Πολιτείας ήταν υπερβολικά συντηρητικό και παραχωρούσε στον Ηγεμόνα, όπως ονομάστηκε ο Ύπατος Αρμοστής, υπερεξουσίες, που εύκολα μπορούσαν να τον οδηγήσουν σε δεσποτική συμπεριφορά. Επιπλέον, η ασάφεια στον ακριβή καθορισμό αρμοδιοτήτων δημιουργούσε τριβές και προσωπικές αντιπαραθέσεις στο έργο της διοίκησης. Οι τοπικοί παράγοντες της Κρήτης, που πολέμησαν για την ελευθερία του νησιού και στήριξαν με ενθουσιασμό τον Πρίγκιπα, έβλεπαν τώρα με δυσφορία και πικρία να παραγκωνίζονται και να διορίζονται σε καίριες θέσεις Αθηναίοι σύμβουλοι του Γεωργίου, που αγνοούσαν τα κρητικά πράγματα και την ψυχολογία των Κρητών. Τα παραπάνω επικυρώνονται και από την Ιστορία των Ελλήνων, εκδ. Δομή (δευτερογενής πηγή) σύμφωνα με την οποία ο πρίγκιπας Γεώργιος άρχισε σταδιακά να συγκεντρώνει τις εξουσίες μετά την ανάληψη εντολής για δεύτερη τριετία. Η Κρητική Βουλή ψήφισε νόμο, για να περιορίσει τις εξουσίες των Υπουργών, ενώ ψηφίστηκε ο διορισμός των δημοτικών αρχόντων από τον ίδιο τον Ύπατο Αρμοστή, η αντικατάσταση των δικαστηρίων από νέο σώμα που επέτρεπε την επέμβαση του Γεωργίου στη δικαστική εξουσία, ο διορισμός δέκα βουλευτών από τον ίδιο τον πρίγκιπα και, τέλος, ο περιορισμός της ελευθερίας του Τύπου. Ο ρόλος του ύπατου Αρμοστή διαμορφώθηκε αντιφατικός, αφού καλούταν να εξυπηρετήσει το ενωτικό ζήτημα, αλλά την ίδια στιγμή να εγγυηθεί την διατήρηση της αρμοστείας και την επικυριαρχία του σουλτάνου.

Το πιο σημαντικό ζήτημα που προέκυψε λοιπόν ήταν η διαχείριση του εθνικού ζητήματος της ένωσης της Κρήτης με την Ελλάδα. Στην Ιστορία των Ελλήνων αναφέρεται ότι ο πρίγκιπας είχε αποτύχει στην προσπάθεια να προωθήσει την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, με αποτέλεσμα το Κρητικό Ζήτημα να μένει στάσιμο. Στο ουσιαστικό αυτό ζήτημα παρατηρήθηκε εξ αρχής διάσταση απόψεων μεταξύ του Γεωργίου και του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ο Γεώργιος πίστευε ότι η λύση του εθνικού ζητήματος θα ωριμάζε με συνεχείς παραστάσεις και υπομνήματα προς τις Μεγάλες Δυνάμεις. Πάνω σε όλα αυτά ο Κωνσταντίνος Σβολόπουλος στο έργο του «Η ελληνική εξωτερική πολιτική 1900 – 1945», εκδ. Βιβλιοπωλείο της «Εστίας» (δευτερογενής πηγή) συμπληρώνει ότι οι Μεγάλες Δυνάμεις ήταν απρόθυμες να αναθεωρήσουν την στάση τους απέναντι στο κρητικό ζήτημα. Καμία ενέργεια δεν κατάφερε να μεταβάλει την άρνησή τους να δεχτούν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα, ούτε οι περιοδείες στις ευρωπαϊκές αυλές το 1900 και το 1904, ούτε τα ενωτικά ψηφίσματα και οι λαϊκές αντιδράσεις. Το μόνο που είχε επιτευχθεί ήταν ότι η εξασφάλιση διαβεβαίωσης απέναντι στους Κρήτες για τη ρύθμιση κάποιων εκκρεμοτήτων, η υπόσχεση ότι σταδιακά θα μειωθούν τα ξένα στρατεύματα και ότι θα αντικατασταθούν από τοπικό στρατό. Ο Βενιζέλος, βλέποντας τα πράγματα πρακτικότερα και ρεαλιστικότερα, θεωρούσε ότι η λύση έπρεπε να είναι σταδιακή, με βαθμιαίες κατακτήσεις. Ως πρώτη μάλιστα κατάκτηση θεωρούσε την απομάκρυνση των ξένων στρατευμάτων από τις κρητικές πόλεις και την αντικατάστασή τους από ντόπια πολιτοφυλακή, με Έλληνες αξιωματικούς. Ο ίδιος ο Βενιζέλος στον πανηγυρικό του λόγο στις 25/3/1905 λίγο μετά την έκρηξη του κινήματος στο Θέρισο (πρωτογενής πηγή) διαμαρτυρήθηκε για το ότι ο πρίγκιπας Γεώργιος διαχειριζόταν προσωπικά το εθνικό ζήτημα της Κρήτης, δεδομένου ότι οι Κρήτες έχουν καταβάλει μεγάλους αγώνες για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Δήλωσε ακόμη ότι δέχτηκαν τον πρίγκιπα Γεώργιο ως Αρμοστή της Κρήτης, επειδή θεώρησαν ότι θα προωθήσει αποτελεσματικά την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Η προσδοκία όμως αυτή αποδείχθηκε φρούδα και το αρμοστειακό καθεστώς κατάντησε απεχθές για τον κρητικό λαό. Η διάσταση των απόψεων στο πολιτικό ζήτημα δεν άργησε να λάβει τη μορφή προσωπικής αντιπαραθέσης. Ο Βενιζέλος είχε καταστήσει σαφές ότι δεν αναγνωρίζει στον Πρίγκιπα το δικαίωμα να διαχειρίζεται προσωπικώς το εθνικό ζήτημα της Κρήτης: «Ως ένας εκ των τριακοσίων χιλιάδων Κρητών,

δεν σας εκχωρώ το δικαίωμά μου, ώστε μόνος σεις να ρυθμίζετε αυτοβούλως την εθνικήν πολιτικήν του τόπου μου!». Κακοί σύμβουλοι του Γεωργίου διοχέτευαν χαλκευμένα και συκοφαντικά κείμενα στις αθηναϊκές εφημερίδες εναντίον του Ελευθερίου Βενιζέλου, γεγονός που δημιούργησε βαρύ κλίμα διχασμού. Η κρίση κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού.

Η σύγκρουση ανάμεσα στον Βενιζέλο και τον Πρίγκιπα σταδιακά κλιμακώθηκε με αποτέλεσμα την έκρηξη του κινήματος στο Θέρισο, κίνημα που επέφερε κατακτήσεις που άνοιξαν τον δρόμο για την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

ΑΡΕΙΤΟΛΜΟ

Δάφνη - Αγ. Δημήτριος